

## Moș Gheorghe la Expoziție

— Din psihologia celor mulți —

La primărie e adunare mare de săteni și ascultă ce le spune inspectorul comunal.

— Așa, fraților!—spune el din nou, ștergîndu și boabele mari de sudoare de pe fața-i aprinsă după atîta vorbă. V'am adunat aici, în pretoriul primăriei, ca să vă luminez și să vă spun că innaltul guvern, în părinteasca sa grijă de fericirea poporului, s'a gîndit și la innălțarea voastră morală, oferindu-vă ocaziunea să vedeți și voi, cu ochii voștrii, progresul realizat, în cei patruzeci de ani de glorioasă domnie, de întreagă suflarea rominească. Veți vedea acolo, pe cîmpia Filaretului, grandioasa noastră expoziție națională de agricultură, industrie, comerț, navigație, artă, beletristică, tehnică... într'un cuvînt veți vedea, ca 'ntr'o panoramă, toate manifestările genului vietii noastre naționale rominești.—Meditați profund că s'au implinit o-mie-opt-sute de ani de cînd Traian, strămoșul nostru ne-a adus, drept din inima eternei Roma, pe aceste locuri sfîntite cu singele străbunilor noștri! Să ne grăbim deci și să mergem cu toții, mic și mare, bătrîn și tînăr, să mergem pe cîmpia Filaretului ca să admirăm rezultatele muncii naționale! Sus inimile Romîni!

Ceasuri întregi de cînd se sbuciumă inspectorul comunal să-și sfîrșească discursul, pe care l'a ținut, din ordin de sus, în toate comunele plășii sale, ca să hotărască pe țărani să plătească un sfert din prețul drumului de fier și să-i ducă la expoziție.—Țăranul se dă greu la brazdă! De i spui că are să plătească numai un sfert la tren, că prin urmare e în cîștig, el face ca și cum n'ar prea înțelege pentru ce adică Statul nu i-ar da drumul întreg și nu l'ar duce degeaba, că doar Statul nu-i sărac și nici nu pune din punga lui nimic—trenul e al lui și, chiar de nu s'ar duce ei, tot trebuie să facă drumul la București. De-i spui că intrarea la expoziție o să fie, pentru el, numai zece bani, iarăși i se ridică pe buză o vorbă dușmănoasă, că adică de ce nu i'ar lăsa să intre și fără acei zece bani; de ce nu-și închipue Statul că n'a venit de loc sărăcimea la expoziție!?!—Apoi să te ferească sfîntul să'nceapă unul, c'apoi să te ții... s'ascuți la scincituri țărănești! Te duci, dragă Doamne, cu inima

deschisă, le vorbești de binele lor, cînd colo... te pomenești că-ți trîntesc în obraz fel-de-fel de obrăznicii, care de care mai gogonate; ba că n'au pămînt de hrană; ba că-i împlinește percepătorul pentru birul anului trecut, pentru plata popușoilor și a paelor, luate în timpul secetei; ba că „lumea moare de belea.... și Statului îi vine să zburde!” în loc să dea ordin de ertarea dărilor... Și cite și mai cite.

Inspectorul, dacă vede-și-vede că n'are încotro, cheamă la o parte pe primar și-i hotărăște că de nu-i trimite la gară măcar zece oameni, apoi n'are de cit să-și dea chiar de acum demisiunea.—Și are dreptate inspectorul: prefectul i-a dat ordin să plece la expoziție, „pe puțin cu trei sute de suflete”, să le scoată din pămînt, de unde-o ști! Inspectorul știe ce are de făcut primarul; acesta știe încă și mai lămurit că n'are altă scăpare decît să scoată el, din punga lui, și să plătească drumul netoților, care nu vor să înțeleagă ce va se zică interese superioare ale nației.—Nu-i vorbă, primarul mai știe că banii aceștia o să și-i scoată el, cu dobînda lor cu tot; dar una-i să-i dai grămadă și alta-i să-i vezi înapoi cu țirița!

Cit s'a apărât Moș Gheorghe și n'a fost chip să scape! Te poți pune cu năvingia primarului?! Acum altă belea mai mare pe capul lui Moș Gheorghe: fică-sa Mărica și noră-sa Catinca, cum au văzut că primarul le trimete pe degeaba, s'au legat de el că să le ia și pe diasele. Asta-i mai trebuia lui acumă?!

— N'auziți voi, fă?!—le spune el—o să vă ia dracul pe acolo, pe la Filaretul cela, că cine-o să vă poarte vouă de chel-tueala gurii!

— Ne'ngrijim noi, tată—răspund ele—n'avea grijă!

Ele nu vor să-i spună unchișului, de teamă să nu se umple de bogdaproste: au luat de la crișmar cite trei lei pe cite trei băniți de fasole, fără știrea bărbaților.

Cînd vede Moș Gheorghe că până și gineri-so Ion, pe care l ținea de omul cel mai așezat și cuminte, vine și-i stă ciocan pe cap să le ia și pe al de nevastă-sa și cumnată-sa la expoziție și cînd aude că nu-i chip de traiu în casă cu muerile acestea, care își pun bărbații cu ochii pe foc de nu le-or lăsa să plece la expoziție,—să se știe adică în sat c'au fost vrednice să vadă expoziția,—se moae și Moș Gheorghe, își calcă pe inimă și spune hotărît:

— Ei, hai, că le-oiu lua, Ioane! Da să nu le-aud pe urmă, cîcînd: ele au copii de lapte și-o să le iasă pe nas gîrgăunii expoziției!—Eu mă duc, Ioane, dar voi să băgați de seamă la dijmuital popușoilor: să nu lăsați vataful să ia dijma cu coșul boeresc, să dați dijma cu acelaș coș, cu care luați partea noastră. Așa-i cu cale; auxitu-m'ați?

Vineri, în cîntatul cucușului, e vinzoleală mare prin sat. Vătăjelul stîrnește toți cîinii din culcușuri, cînd sună din goarnă. Cei cu expoziția, chipurile trebuie să plece la miezul nopții ca s'apuce trenul la Fulgerești. În tot satul numai la casa lui Moș Gheorghe se vede lumină. Cealalți, afarisiți cum sînt, numai în-găimase pe primar cu vorba, dar nici gînd să plece: nu se înțelese din partea cheltuelii pentru mîncare și de aceea, cînd aud goarna, se întorc pe cealaltă parte, după ce se 'nțeleg cu nevestele să răspundă dinăuntru, cînd îi va striga primarul, c'au plecat de mult.

La fereastra lui Moș Gheorghe stau neastimparatele celea de Mărica și Catincă și-i tot strigă să se gătească mai iute.

— N'auziți, voi, de-acolo, nuerilor?—le'ntreabă el dinăuntru oprindu-se de 'ncălțat,—îmi dați voi răgaz să mă'ncalț cu opincile ca lumea? ori vă dau dracului, cu expoziția voastră cu tot!.. Parcă vă duceți la nuntă, așa nu vă mai astimparați!

— Să făcem, fă, din gură!—spune Mărica în șoaptă apăsată. Nu-l vezi că-i în toane? mai știi? dacă se răsgingește?!... atîta ne-ar mai trebui!..

— Ian ascultați, fă, zărghitelor—face Moș Gheorghe, deschizînd ușa tinzii—v'ati îngrijit voi pentru gură? ca nu-s colea Bucureștii!

— Ei, asta-i!.., ba c'om pleca și cu chita 'n traistă pe la București—răspund ele. Cică ne-or da și de mîncare acolo.

— Innapoi, zăludelor! vă luați după vînt? credeți că mergeți la praznic? Ia uitați-vă, oameni buni! innapoi! și vă luați pe voi cațaveicele, că ru se pornește nimeni la drum, în Octombrie, ca la hora din sat! Voiu da eu vouă fudulie!.. cu ce-o să'neliți copii la vreme de ploae?

Și nu se lasă Moș Gheorghe până ce nu face nevestele tot ce le poruncește el să facă.

Abea se ține el pe drum, în urma lor. Cum ar zbură ele de-ar avea o putere! și nici nu simt, de bucurie, în brațele lor greutatea copiilor, care dorm duși. E puțin lucru să te duci tu prin locuri, pe unde n'a mai calcat picior de muere din satul tău?! La o adică, după ce te-ai întoarce, n'o să ai tu tot dreptul să-i spui uneia și alteia și să-i bați din pumni, că tu ești purtată prin lumea largă și că nu-i de nasul unui guzgan orb să se pue cu tine?

Moș Gheorghe merge și tot bombănește singur pe socoteala primarului, a expoziției și a nesocotinții ușuratece omenesți; nevestele trag cu urechea, se folosesc de întuneric și-și dau cu cotul, chicotesc cînd prînd cite-o frîntură din vorba uncheașului și, din cînd în cînd, izbucnesc în rîs cu hohote.

— Cum mi-ar veni mie să rid, fă, așa hodoronc-tronc, fără pricină?—întreabă el din urmă.

— Ia de baba ceea, tată.—răspunde Mărica.

— Ce visați voi acolo, pricopsitelor?

— Baba ceea, tată, de la Bîrlad.

— Ian auziți voi, dumeritelor! ce credeți voi că-i aceea, expoziția?

— Ei, ce să fie!?—răspund ele—că de' fost trebuie să fie el ceva!... că nu s'ar zdrunciuna lumea degeaba!

— Cum, ceva?! spuneți-mi și mie!... că iaca voi aveți cap mai mare decât mine..

— ?

— Ci, spuneți! haide, spuneți odată! că mi-ați ros urechile cu expoziția voastră..

— Din nou se face tăcere.

— M'ați scos din fire—urmează el apoi—om bătrîn, la vîrsta mea să plec eu la expoziție!... voi o să dați samă inna-înțea lui Dumnezeu că m'abat din drumul meu cel drept..

— Ei, tată, cum mai faci și duraneta!.. par'că Dumnezeu..

— Cum?—înterupe iute Moș Gheorghe răstit.

Mărica se oprește îndată, de teamă să nu-și aprindă pae în cap din partea bătrînului și schimbă vorba înadins.

— Da trebuie să fie frumos, tată!—spune ea mai departe—cum să nu vedem și noi așa minune?!

— Minunea dracului, fă! pustietăți, fă!... n'ați auzit ce spune inspectorul? spunea că vezi ca 'ntr'o panoramă..

— Negreșit că panoramă!—face Mărica luminată și bucuroasă—da ce v'rai să fie aită ceva?

— Apoi nu vi-i rușine obrazului și păcat de Dumnezeu?... eu is de panoramă, la vîrsta mea?—întreabă el, de rîndul acesta, cu tot dinadinsul.

— Bine, tată... nu ț'a plăcut baba ceea, la sfîntul Ioan, la iarmarocul de la Birlad?—întreabă ea, umflîndu-se de un ris stăpînit.

— Ba să se ducă pe pustiu, că nu era lucru curat nici acolo!... n'ai văzut cum se'nvirtea 'ntr'un picior—și cum juca țonțoroiu și cum se strimba, baba dracului, parcă ar fi avut suflet?!

— De asta, așa-i!—răspunde Mărica, gîndindu-se că trebuie să-l potolească—dar vezi că noi nu te-am putut face, nici atunci, să întri în panoramă; dumneta ai văzut numai baba ceea, cu chitie pe cap, care se 'nvirtea țonțoroiu pe cerdacul panoramei și juca după cîntecul bantei, par'că era vie!... ce-ai fi zis, de-ai fi mers cu noi să fi văzut innaîntru minunile de pe lume, fel-de fel de împarați, îmbrăcați în haine scumpe, cusute cu aur și petre nestimate, așezați în cutii mari de sticlă, cum închideau ochii și-i deschideau?!... ai fi jurat că-s vii și trag de moarte... la unul foifotea sîngele din piept, cică era un împărat rusesc...

— Apoi nu-ți spun eu, că intru'n păcate eu voi? că nu-i lucru curat!... să merg eu la expoziție, la vîrsta mea... în loc să-mi caut de suflet, umbiu cu voi după gură-cască, după pustietăți nemțești!

Ele își șoptesc ceva și pe urmă începe iarăși Mărica:

— Știi una, tată? noi o s'ajungem la Filaretul cela, ne-om

uita întâi pe-afară și-om vedea dacă mai este și-acolo baba cea de la Birlad. De-o fi să fie, apoi noi nu te-om mai sili să intri'n Filaret; îi sta pe-afară și ni-i aștepta pân' om eși dintr'insul.

Numai, vezi, c'aici or fi și mai multe minunății; or fi și mai multe ochiuri de sticlă, pe unde o să trebuească să ne uităm--cică nici nu le poți dovedi într'o zi pe toate--cum să stai dum-neta, atita vreme pe-afară, să ne-aștepți pe noi?

— Vezi bine c'o să stau—răspunde în sfirșit Moș Gheorghe, multămit de cuminența flică-sa—că doar n'or să mă pună la ridicat pietre de moară!... o să stau și eu acolo, undeva, jos, sub cerdac și n'o să mor de dorul expoziției voastre!

\* \* \*

Se luminează de ziuă. Mărica și Catinca, așezate jos, stau rezimate cu spetele de zidul gării și-și lăpțează copiii... Moș Gheorghe s'a pus pe-o bancă, lângă peretele din față și se uită în susul liniei, de unde trebue să vie trenul. Șezind fără lucru, i se stîrnesc în minte o mulțime de gânduri. A mai fost el la gară de multe ori; chiar luna trecută a descărcat, din fugă, un car de secară în sacii Jidanului; dar nu s'a suit până acuma în tren. Mai ales gândul acesta nu-i prea dă pace. Iși face el socoteală, nu-i vorbă, că ce-o fi c'o lume, o fi și cu dînsul; dar este încă și altceva, care 'l cam turbură: și-a dat cîndva, demult, cuvîntul, așa în sinea lui, că n'o să pue piciorul în tren. „Să le rămînă de cap, cu pustiul lor de tren cu tot, și să nu-i mai putrezească ciolanele, celui care a stîrnit trenul, întîi-și'ntîi!“—blestema el o bucată de vreme, până ce, încet-încet, s'a deprins cu gândul că n'o să se mai întoarcă, în vecii vecilor, ciștigul săracilor din căraușie. Acum, la bătrînețe, trebue să-și calce cuvîntul și! cam doare inima din pricina asta.

Purta el, de mult, un răsboiu ascuns în contra drumului de fier și i se pare că această luptă o să ia sfirșit, cu dovedirea lui, îndată ce-o să pună piciorul pe scara vagonului. A văzut el totdeauna vagoane de marfă la magazie, cînd deșerta toamna secară în sacii Jidanului, dar totdeauna și-a răzbunat pe dînsule: nu s'a uitat niciodată mai de-aproape la ele ca să le vadă cum sînt făcute.

Apoi îi lunecă ochii în josul liniei, până în depărtare, unde se'npreună șinele și se pierd și nici el singur nu-și dă samă pentruce se scoală de pe bancă și se apropie ca să vadă mai bine linia.—Dă cu bățul în șină, după ce se uită la grosimea ei, aude sunetul plin și zice «bun!». Face cîțiva pași, până la incheetura cu șina următoare, privește la legătura cu șuruburi groase, prinse'n mutelci trainice și spune iarăși „bun!“. Bagă de samă că șina are talpă prinsă 'n cîrlige zdravene, afundate'n traverse de stejar și nu se poate stăpîni ca să nu zică din nou «bun!». Un om, c'un ciocan de fier într'o mină și c'o chee pentru mutelci în alta, s'apropie de gară, cercetînd cu de amă-



nuntul închegătura liniei; Moș Gheorghe înțelege despre ce-i vorba și-și șoptește, dind din cap: «asta-i mai bună decit toate!»

Clopotul de semnale, așezat deasupra unei ferestre, începe să bată. Moș Gheorghe se uită mirat și nu pricepe nici cum se ridică ciocanul de lovește în buza clopotului, nici de ce bate. Întreabă pe cel cu cheia de pe linie și află că o să vie un tren de marfă și că acel tren o să plece acum din gara Bujoru. Mai apoi clopotul sună din nou și din nou află el că, de data asta, o să vie „personalul”—ceia ce, pentru Moș Gheorghe, însemnă că vine trenul încărcat cu boeri: el știe că „persoană” va să zică boer—și că «personalul» a plecat din Ghibărteni. Numai acum bagă el seama—și se lovește cu palma peste frunte—că sint două părechi de șine dinaintea gării. «Așaaa! apoi aico-iregulă, tată, nu-i șagă!... bun, tată, bun de tot!... auzi dumneta?!... multe-i mai vin în cap și omului istuia!... meșteră lume a mai eșit!...»—face el scârpinându-se după ureche.

Trenul de marfă se zărește: vine ca un zmeu din poveste. Crește, văzînd cu ochii și-o întinde ca pe sfoară. S'aude șuerul lung, vine mereu ca o năpaste, încep să se simtă cutremurături ușoare de pămînt sub picioarele lui Moș Gheorghe. Sguduiturile pămîntului cresc mai cu putere, inima lui bate iute și nici nu știe cum se dă cite c'un pas înapoi, de teamă să nu se prăbușească pămîntul sub el, în vreme ce nu și poate lua ochii țintuiți pe namila, ce dă busna înainte scoțînd scintei și improșcînd cu nările aburi de foc.

În clipa care se oprește trenul, un fior de groază îi străpunge inima lui Moș Gheorghe: ce fac oare Mărica și Catinca? el nici nu simțise că ele, ca să fie în mai mare siguranță, se țineau, lipite de dinsul, una de o parte și alta de cealaltă parte.

— Ați văzut și voi, fetelor, cum a venit?—le'ntreabă el, ascunzîndu-și, pe cit poate, tulburarea lui sufletească.

— Cum nu, tată?!—răspund ele într'un glas stăpînit, ca să nu se dea de gol, față de Moș Gheorghe, că li-i inima sărită.

— Buun!... pân'acum îi bibe!—face el isbinditor.

Moș Gheorghe are acum de făcut alte socoteli.—Se'ncepe manevra vagoanelor. Numără mai întăi roatele mașinii, apoi șirul de vagoane. Privește cum merg roatele pe șine, cum au ele cite o margine înăuntru ca să nu poată sări, ori luneca în lături, cum se desprind citeva vagoane, cum le dă brinci mașina și cum se duc ele ușor și singure de s'așează tocmai sub streșina magaziei, par'că le-ar pune cineva cu mîna.

— Așaaa!—face el, plecîndu se înainte, cînd vede că se opresc vagoanele înbrincite drept unde trebuie.

— Ei, fetelor!—începe el din nou, uitîndu-se în ochii Măricăi și Catinicăi și arătîndu-le mașina cu mîna întinsă spre ea—aice nu-i treabă de car cu boi! aici îi putere, nu-i jucărie de cărăușie!... Fie că face! zău face! că-i meșteră lumea!—sfirșește el clătînd din cap și lăsînd mîna în jos, biruit bucuros de puterea măscocitoare a minții omenești.

\* \* \*

Sosește și „personalul”. Moș Gheorghe, de data asta, îl așteaptă fără să mai facă mișcarea de dare înapoi, cum făcuse întâiași dată. Are chiar vremea să vadă pe șeful gării lângă linie și să judece că de-ar fi primejdie, n'ar sta el așa de aproape. Numai niște furnici îi umblă pe spate, când vede că trenul, cit fi el de lung și de greu, face, la o cotitură, mișcarea pe care o are un balaur în mers. Il miră doar opritul: «personalul» se oprește din fuga mare, dintr'odată. Bagă de samă că vagoanele nu-s ca cele de marfă: au ferestre și, la toate ferestrele, se vede amestecătură de capete, unele de boeri, altele de cucoane, iar la alte vagoane vede capete de țărani și de țărance—va să zică nu merg în tren numai «persoane». În coada trenului sint și la «personal» vagoane de marfă, dar acolo-i marfă vie: când se dezăvoresc ușile, se văd ticsite de țărani. Tocmai se pregătește să plece într'acolo, să vadă ce-i, când aude pe inspectorul comunal că strigă:

— Cine-i pentru expoziție, la urmă!

Chiar un așa strigăt dorea Moș Gheorghe. Iși scoate into „îndreptările” de la primărie, le dă inspectorului și se sue, cu Mărica și Catinca, într'un vagon plin cu lume de adunătură, de prin toate comunele Horincei.

— Bun!—spune Moș Gheorghe, cu ochii luminați—bun! sintem numai de-ai noștri, tot unul-și-unul!... îmi era în grijă că n-oiu mai cunoaște pe nimeni.

— La expoziție, Moș Gheorghe? Noroc și drum în plin!—spune care-mai-de-care dintre Horinceni.

El nu știe cu care să dea mai degrabă mina, în vreme ce citiva însurăței, cu nevastelo, se grăbesc să cheme în ceata lor pe tovarășele lui Moș Gheorghe.

— Gata!—s'aude strigătul puternic al șefului de gară, pe când conductorul apropie cele două uși ale vagonului c'un huruit lung, amestecat cu crișcături înțepătoare și le zăvorăște din nou, după regulă.

— Măăă!... se miră Moș Gheorghe de bezna întunericului ce se face în vagon.

— Hăăă!...—răspund cu toții la mirarea lui, ca să-i dea a înțelege că asta-i treabă cunoscută de dinșii, că doar ei vin tocmai din Berești pe întuneric.

— Dar bine, oamenii buni—întreabă el ca să-și ascundă încurcătura ce i-a făcut'o mirarea lui—asa o să mergem noi până la București? așa merge lumea la expoziție?!

— Așa, moșule!—răspund ei, fără să creadă.

O clătănitură și un duruit stimpărat se simte în vagon; după asta înțelege și Moș Gheorghe că sint plecați.

Intr'o parte a vagonului, un Horincean începe să cînte; în altă parte se încep ghiduşile: însurăței își sărută nevestele și

greșesc, cite-odată, și pe-alaturea. În altă parte se aprinde un chibrit, spre mîhnirea nemărturisită a celor tineri.

— Ia ascultați, oameni buni—spune Moș Gheorghe, scoțind din manta o lumînărică. N'ați fost nimenea pe la pomene? ori pe la dumneavoastră s'au lăsat poate de obiceiul pomenerii răposaților!

Încep toți să se caute prin buzunare și es la iveală o mulțime de luminițe de ciară, uitate.

— Tot bătrînul e mai priceput!—spune un Horincean. Noi venim de la Berești pe întuneric și nu ne-a trecut nimanui prin gînd c'am fost pe la pomene și că trebuie s'avem prin buzunare lumînări uitate.

Se aprinde luminarea lui Moș Gheorghe, apoi alta și alta, pînă ce le spune tot el și nu face răsipă, ca să le-ajungă pînă la Galați.—Unul gasește că asta îi aduce aminte de „lumiinația”, pe care a văzut-o cînd era în armată; altul că samănă cu biserică, la sînta Inviere; altul ar semui mai degrabă întunericul vagonului, ziua namiază mare, cu întunerecul unei pivnițe, cînd te duci să scoți vin; vorba acestui dîn urmă îl face pe altul să-și arate părerea de rău că inspectorul s'a schimbat și că nu mai e dărnice ca la alegerea lui conu Petrache: ce nimerit lucru ar fi să fie și-acum, colea, un poloboc plin cu vin!—Numai bietul Năstase Cărbune e sufletul cel mai necăjit: el trage aghi-oase pe nas, trîntit cu fața 'n sus, trăsînt de rachiul bîut pe minecate, ca să nu plece la drum cu inima goală!

— Puneți-i, oameni buni, o luminare în mina creștinului istuia—spune Moș Gheorghe, arătînd la Cărbune, umflat de un rîs stăpînit, după ce se gîndește o clipă că nu-i omul în nici o primejdie de moarte.

Atîta așteaptă Vasile Buzduga! Își face loc prin mulțime ca să razbată pînă la dînsul, se pleacă asupra lui și, cum doarme el cu gura cascata, îi pune luminarea între dinți și spune c'a găsit un sfeșnic minunat.—Un hohot izbucnește între cei din jurul lui Cărbune, iar nevestele, cînd aud, din colțul lor, despre ce-i vorba, dau buluc într'acolo, ca să vadă și ele comedia drăcosului de Buzduga. Unii chiamă pe dascalul Costache să-i citească stilpii și să-i cînte prohodul, alții spun, așa de rîs, că-i bolnav bietul Cărbune, iar alții că-i sosit rominul de la coasă și s'a pus să-și odihnească bietele ciolane.—și, ar ține pînă la Galați veselia, pe socoteala lui Cărbune, dacă n'ar veni o întîmplare neașteptată ca să le-o taie: se vede că el visează ceva grozav, pentrucă stringe de-odată gura, se frînge luminarea și-i pîrloște virful nasului. Cărbune se strîmbă o dată, acru de tot, prufuește cit-colo luminarea și se'ntoarce amărît pe cealaltă parte.

— Lasăți-l, băeți, să doarmă de-acum pînă la Galați—spune Moș Gheorghe—ca să se trezească de-abinelea; altfel o s'avem bucluc cu dînsul—aud că ne suim de-acolo în alt tren..



\* \* \*

De la Galați, „personalul“ nu mai are vagoane pentru vite. Moș Gheorghe și cu Horinceni se sue în vagoane de clasa III-a.

— Așa da!—spune el, așezându-se pe-o bancă, alături de fică-sa și neră-sa, după ce se uită împrejur. Așa mai înțeleg și eu!... lumină-lumină, loc de odihnă—loc de odihnă... să tot mergi până la capătul pământului!... da'n'u ca pân'acum... să stai tu parc'ai călători pe ceia-lume!

Cum pleacă trenul din Galați începe să cearnă de ploae, la început mărunț, apoi mai cu temei și cu picături mari și bulbucate.

— Vedeli voi?—întrebă el pe al de Mărica. Ce făcați voi cu mărunțușul vostru, dacă nu vă luați cațaveicele?

— Ei, ce făceam!—face Mărica, dînd din cap—dar nu vezi că aici nu plouă?

Moș Gheorghe rămîne pe gînduri, cam incurcat. „Așa i!—gîndește el—în vagon nu te plouă... mare lucru și trenul istic!“

— Uite și sobă în vagon—spune Mărica din nou, arătîndu-i unchiășului soba așezată de cealaltă parte, și cătînd cam înțepată în ochii lui, pentru că n'o mai rupea cu istoria cațaveicii.

El se uită lung, se duce într'acolo, pune mîna pe clanța ușii de la sobă, deschide și vede înăuntru cenușă, ramașă de iarna trecută. „Poftim să faci foc în car, dacă-ți dă mîna!—și spune el în mînt, așezîndu-se la loc—ningă, ploaie, geruiască... ce-ți pasă!... bună socoteală, oameni buoi!... țî-ar fi venit în gînd să fie și sobă în vagon?“

De-odată pierе lumina zilei. Huruital vagonului e mai înfundat. Înțelege c'au intrat pe sub pămînt, în tunelul de la Bârboși, despre caro a auzit vorbindu-se de multe ori. I se strînge puțin înimă, tot se ivese în mîntea lui niște întrebări, dar n'are vreme să stea în răgaz și să-și dea răspunsurile trebuitoare. Il stăpînește mai mult gîndul să nu-i scape gura de eșire a tunelului neșigată în samă. Ziua se repede, vîzînd cu ochii, în vagon și ele se uită țîntă pe geam; abea are vreme să zărească și să se incredînteze că tunelul e ca o hrubă boltită cu piatră temeinică.—li năvălesc din nou în mîntre întrebările de mai înainte: cum au știut ei, cine-or fi fost aceia, după ce au săpat o bucată și au dat de infuneric, încotro să meargă cu săpatul, ca să iasă de cealaltă parte, tocmai unde trebuie? au luat-o ei așa, în bobote? apoi cum de n-au eșit la Dunărea, dac'au mers la întimplare? și dac'ar fi dat de Dunărea... numai să fi văzut haz, să fi dat bușna apă în tunel și să fi eșit pe cealaltă parte! ce de pește atunci!... pui o plasă mare la gura cealaltă... intră pe tele ca'n sac... ferească Dumnezeu atunci! s'ar fi înecat toți din tunel și s'ar fi înecat și partea din vale a Galațului! te pui cu puterea apei?

Oprirea la Bărboși îi rupe firul gândurilor. Lumea se dă pe jos. — „Or fi de-aici? zăbovește trenul mai mult?” Ar bea și el apă, dar se teme să nu rămână în drum. „A strigat unul, cel cu sfredelitul biletelor, că stă trenul cinci minute: cit o fi cinci minaturi de ale lui? ce-i un menunt!... o nimica toată!” Găsește că gara asta e mult mai mică decît cea dela Galați; „asta așa se și cade să fie: trahtul dela Bărboși n'are a face cu trahtul Galațului”. Vede, ce nu ți-ar trăsni prin cap: unul cu „recedulce-braga” umblă, din vagon în vagon, și strînge la gologani. Moș Gheorghe găsește că și asta-i bună rînduială, cine-o fi așezat-o, pentrucă n'are nevoie să se dea jos din vagon, ca să-și stîmpere cineva setea; decît nu prea se uită cu ochi buni la sirbul acesta: „coșcoaga nămilă de Romîni, să umblă el cu braga, cînd ar putea să frîngă pietrele 'n miini”.

Sosește trenul dela Tecuci și se oprește mașina chiar în dreptul ferestrei lui Moș Gheorghe. Fochistul are șapcă ponosită de cărbuni; el însuși e mînjit pe obraz, pe mini și pe haine și îndoapă mereu cuptorul deschis cu lopeți încărcate cu cărbuni. Mașinistul își ia mîna de pe mînerul cu care oprise trenul și se întorce cu fața spre Moș Gheorghe. „Grea viață! — gîndește ei, văzînd că și mașinistul e mînjit cu cărbuni — meșter romîn trebuie să fie un mașinist de tren!... ca să stea el și să dreagă o stricăcinne ceva, cum se poate întîmpla romînului la drum!.. meșteră lume!... să faci tu o mașină de tren?... tii! cit lumea!...”

Trenul lui Moș Gheorghe se pune în mișcare. „A pornit sireacul!” — spune el, uitîndu-se în ochii Măricăi, ca să vadă dacă ele simt ce mare lucru-i trenul. Și n'are răgaz să descoase toate întrebările cari-i vin în minte, pe nevrute, despre chipul cum s'or fi făcînd trenurile, despre fierăria cită este pe lumea asta, pentrucă vede, pierînd pe lingă geam ca niște năluci, închegăturile podului de peste Siret. Se scoală iute în picioare și îmbrățișează, c'o privire lacomă, lungul apei și picioarele podului. E pod meren. Și-aici e lucru mare: cum or fi pus ei, cine-or fi fost dinșii, cele dintăi pietre în fundul apei? cum or fi potrivit ei temelăa unui picior, ca să vie tocmai unde trebuie? mai ales că Siretul e apă curgătoare!

Dar acum bagă de seamă cum trec stîlpii telegrafului, care se ține după drumul de fier, și'ncepe să numere: unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte. Cînd ajunge la numărul șapte, trece un stîlp de telegraf. Numără mai departe: unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte; trece alt stîlp. „Așa și trebuie să fie, gîndește el, bă-tîndu-se cu palma peste genunchiu, după ce numără de citeva ori — se vede că trenul merge otova și stîlpii de telegraf sint puși pe măsură”. Se scoală de pe bancă, fără să se uite la nimeni, începe a merge prin mijlocul celor două șiruri de bănci, dealungul vagonului, așa par'că să se mai poarte și numără în gînd fiecare pas: „unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte”. Vine la loc și socotește: «Intre doi stîlpi de telegraf, să zicem că sint cincizeci de pași; unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte» —, cînd ajunge cu

număratul în gînd la șapte, culcă un deget dela mîină. Și tot așa, pe rînd, pînă culcă șapte degete dela amîndcua mîinele.

— Bun!—zice el, mulțumit și destul de tîrișor, încit s'ar auzi și prin prejur, de n'ar fi zgomiotul vagonului în mers—bun! va să zică pînă faci cu piciorul șapte pași, trenul face doi stilpi; pînă calci tu cu piciorul locul dintre doi stilpi, el calcă opt stilpi... cit face el într'o zi, tu faci în șapte zile!.. bun, tată, bun de tot!...

Trenul ese din pădurea de sălcii, care începe de cum treci Siretul și dă în limpezișul șesului. În dreapta, ici-colo sate; în stînga, pînă la Dunărea, stufăriie și luminișuri de bălți. Moș Gheorghe se gîndește la fericirea oamenilor de prin satele apropiate, că au stuf la îndămină pentru acoperitul caselor și pește din bolșug. Totodată i se strecoară o îndoială: oare bălțile sint omenești ori boerești? „de-or fi omenești.. halal de ci! de-or fi boerești... Dumnezeu știe ce fel de boeri or fi și pe locurile estea!”. Îndoiala i se ridică îndată: pe-o cositură otăvită din nou și nepăscută, se vād o mulțime de stoguri de fin, lucru care îi spune lui că șesul nu-i omenesc, altfel oamenii și-ar fi dus finul la sat. „Nici pe-ai ci nu-i de traiu!”—gîndește el, întorcîndu-și capul în altă parte.

Conducătorul începe să strîngă biletele pentru Brăila.

— Brăila, tată?—întreabă Mărica, doritoare să vadă un oraș nou.

— Brăila, tată?—întreabă iute și Catinca, mînată de același gînd.

— Cum? nu se poate!—face Moș Gheorghe, trezit ca din somn și nedumerit. Brăila, Domnule?—întreabă el pe conducător.

— Brăila, moșule! dar ce vrei să fie?—răspunde conducătorul.

Moș Gheorghe e încurcat cu totul. Cum se poate? el știe, așa a tot auzit, că la Brăila te duci pe apă și va să zică trebuie să fie hăt încolo, unde-o fi! Ce caută trenul la Brăila?!

Se scoală de pe bancă și se uită pe geam; apoi începe să ridă și se așează la loc. Adecă la ce se uită pe geam? s'o cunoască? dar el n'a fost niciodată la Brăila și are s'o cunoască el de-i Brăila, ori nu, dacă s'ar uita la ea pe geam?

— Brăila, tată?—întreabă nerăbdătoare, cîn nou, Mărica.

— O fi Brăila, fată hăi! răspunde el, cam nemulțumit de sine c'a întreat pe conductor.

În adevăr, lui Moș Gheorghe i s'a părut că rîdea conducătorul pe sub musteață, cînd i-a spus că-i Brăila și-i cam pare rău că s'a luat după neastîmpărul nevestelor și s'a grăbit să-l întreb. Ar fi putut, adecă, afla adevărul și dacă ar fi mai așteptat să iasă conductorul și ar fi întreat mai bine pe cineva din vagon.

— Brăila, două-zeci de minute!—s'aude strigătul conducătorului, îndată ce contenește tocatul vagonului.

— Tot Brăila a fost să fie!—spune Moș Gheorghe nevestelor.

Dau să se uite pe geam, se scoală în picioare ca să vadă mai bine orașul, dar n'au chip: vagonul e în dreptul gării.

— Îi frumoasă Brăila, fă? — le întreabă el, rizînd, pe neveste.

— Ei!... frumoasă... — răspund ele incudate. Ți-ai găsit să mai vedem și noi ceva!

Doi țărani intră pe ușă și s'așază pe banca din fața lui Moș Gheorghe. Nevestele își dau ghiont și pufnesc stăpînit. Moș Gheorghe se'ncredință la ele și le face semn să-și bage mințile în cap. El înțelege de ce se bluzesc ele: țărani veniți au niște căciuli, cum n'au mai văzut ele, înguste pe cap și late în fund, ca niște buniți. Le mai umflă risul și de pantalonii lor, largi cît toate zilele.

— Ia uitați-vă, fetelor — le spunc uncheașul, ca să le schimbe gîndul — cum mai umbiă de repede lumea la gară!... Vezi bine c'așa trebuie să umble, pentru că trenul n'asteaptă! s'a împlinit ceasul, cît i-i lui să stea? mort-copt, trebuie să te sui, dacă vrei să te duci și să nu rămii cu buzele umflate!

— Incotro, neică? — întreabă pe Moș Gheorghe cel mai bătrîn dintre cei doi țărani străini.

La una ca asta nu se aștepta el. Ei, ce te faci? cum să le spui oamenilor că te duci la expoziție?!

— Apoi... ia niște păcate, oameni buui!... am un fecior și-un ginere în oaste. la București... și mă duc cu fetele astea să-și mai vadă bărbății. Da dumneavoastră incotro?

— Buzeu. Avem un proces c'un tilhar de proprietar, care trăește la Buzeu. Am fost la avocat în Brăila și el ne-a sfătuit să ne ducem la tîlhar acasă și să stăm la împăcare, că p'aci pe la noi o ducem greu cu proprietarii și cu arendașii. Pe la dumneavoastră o fi mai bine, din parte pămîntului?

— Greu, oameni buni, și pe la noi, în ținutul Galațului — spune Moș Gheorghe, mulțumit în sufletul lui că poate să se jeluiască și la alți oameni, de pe alte locuri, ca să se știe cît mai departe despre greutatea vieții din satul lui. S'a înmulțit lumea, s'au strîmțat locurile și nu mai au bieții oameni nici un chip! Se uită lumea numai în sus!

— Vezi dumneata?! — gîndesc toți de-odată — și noi credeam că nevoile s'au incubat numai în satul nostru!

După schimbul acesta de vorbe, nici Măricăi, nici Catinicăi nu li se mai par disănțate căciulile și pantalonii; ba chiar le pare rău, la amîndouă, c'au făcut nebunia să se pornească pe ris.

Trenul se pune în mișcare. Nevestele se grăbesc cu ochii la geam: se văd numai casele din marginea orașului; mai departe numai acoperișuri și deasupra lor, și mai departe, coșurile înalte dela fabrici și turnuri de biserici.

— N'are nici un Dumnezeu, fă, Brăila asta — șoptește Mărica la urechea Catinicăi.

— Mai așa! — răspunde Catinca — nu vezi nici o casă ca lumea, ca'n Galați.

— Apoi degeaba vă uitați, nevestelor — spune acelaș străin.

Brăila o vezi numai cînd intri intrînsa; altfel nu vezi nimica d'aci, spune el sfîrșind.

Ele se pun pe bancă, cu tînga în inimă, c'au trecut pe lîngă Brăila și n'au văzut-o cum se cade.

— Tot așa o să pățim și cu Buzăul, fă!—soptește din nou Mărica. Ai auzit? trecem pe la Buzău, oamenii eștia se duc acolo. Ia întrebă-i tu, că mie mi-e nu știu cum să-i întreb.

— Mă rog, nici Buzăul n'o să-l vedem?—întrebă Catinca, înroșindu-se pînă'n virful urechilor.

— Apoi nici Buzăul și nici Ploeștii n'o să-i vedeți, decît tot așa, cum ați văzut Brăila—răspunde cel mai tînar dintre străini, care a făcut armată în București.

— Auzi, fă?—spune Catinca, vădit mahnită de cele ce auzea. Să treci tu pe lîngă atîtea orașe și să nu le vezi!... mai mare păcatul!

Auzi? cică trecem și pe la Ploești și nici la Ploești n'o s'avem parte!

— Ehe! dragele mele!—le spune Moș Gheorghe ciătîrînd din cap și uitîndu-se, așa într'aiurea, ca și cum s'ar uita în tot largul lumii—multe-or fi de văzut pe lumea asta!.. îți dă ruina? să te fi dat frumusei jos, să fi rămas o-zi-două în Brăila... să te sui pe urmă în tren, stai o-zi-două în Buzău.. te sui iar în tren, stai o zi-două în Ploești... și tot așa! Acuma, ziceți și voi bodaproste că măcar ulmiți, ca niște copoi, de departe, Brăila și... orașele care mai vin!..

De la Brăila înainte, lui Moș Gheorghe i se pare că trenul o întinde la drum, cu tot de'nadînsul. Sînt momente, cari îl fac să se întrebă, fără să spue vre un cuvînt nevestelor despre asta, dacă nu-i cu putință ca trenul să-și facă vînt, cum s'ar întîmpla unei căruțe trase de cai nărăvași. Își aduce însă aminte c'a văzut, colo la mașinistul de la Bărboși, o mulțime de șuruburi și de roticele, deasupra gurii pentru cărbuni, și că de-acolo trebuie să fi cumpănind el mersul mașinii. Se miră el cînd trece pe lîngă o pădure—că grădină nu poate fi așa mare—o pădure de saicimi. Decît, iarăși, pădure n'are cum să fie, pentru că toți copacii sînt puși la rînd—va să zică sînt puși de mîna omului... n'au crescut, așa cum i-i dat de la D-zeu să crească o pădure. Atunci pentru ce au pus, cine-or fi pus, numai saicimi? altfel de copaci nu puteau să pue? de ce să pue numai de un fel? că tot au pus ei muncă!... doar potrucă saicimul crește mai iute decît ori ce alt lemn și-i și bun la treabă, că i lemn tare.—Mirarea lui se mărește și mai mult, cînd află, de la cei doi străini, că pe locurile acestea nu crește altfel de lemn și că pădurea asta de saicimi ține de băile de la Lacul Sărat, „unde vin boerii vara, pentru petrecere... ca să aibă unde sta la umbră”. Mai află apoi că „înainte vreme, pîn'a nu-și viri Statul coada, Lacul Sărat avea o apă, care avea o mare putere lecuitoare de la Dumnezeu... se ducea Românul în cîrji și se'nțorcea cu picioare



zdravene, de putea să prindă epurcile de'n fugă!... dar acum, au venit boerii din toate părțile, s'a spurcat apa și d'ăia Dumnezeu, milostivul, și-a întors fața de la Lacul-Sarat și i-a luat puterea... că parcă boerii se mai gîndesc la Dumnezeu?! cît iu-mea! ei de-ar putea să-ți ia și sufletul! Nu mai departe, mă uit eu la tilharul de la Buzeu..." Moș Gheorghe ascuțită, liniștit, până la capăt, istoria „tilharului de la Buzeu" ca pe o poveste, de care i s'a acrit, din pricină c'a auzit-o prea des în viața lui; doar din cînd în cînd îi trece prin mințe gîndul: „bietul creștin... e fi crezînd că noi n'om fi mai știind de-asemenea treburi!"

— Ia uită-te, tată! — spune Mărica arătîndu-i cu mîna pe geam — pe aici îi pămîntul întins ca o apă! nici deal, nici vale, nici pădure, nici nimic!

Se uită. Cît vezi cu ochii, n'are în ce să-ți se oprească vederea. Cîte-o cumpănă de fîntină, cîte-un sat depărtat, drumuri unde-și-unde... și-atîta tot. «Ce ard oamenii aceștia — se'n-treabă el. Unde li-s subaturile pentru vite?» — Pe marginea lanurilor de popușoi se văd căruți, cu caii deshămați lîngă ele. „Oamenii aceștia n'au boi? apoi cum să aibă! — își răspunde tot el — dacă n'au subaturi și tot pămîntul e numai sămănătură!... calul îl pui la căruță, te duci unde vrei cu diusul, îi dai ceva de'nainte și-i mai ușor cu el... cu boul nu-i tot așa! e greoiu, nu poți să te duci iute, unde ți-i munca, dacă-i cu depărtare..." — Lîngă drumuri, pe baturi, prin miriștele tocite, se văd cîrduri de copii cîte c'o vacă legată de coarne, ori de picior, prîponită ori înpiedicată, ca să nu dea în popușoi neculesi, ori în arăturile de toamnă. După haturi, el cupoaște de-i pămînt obștească ori boeresc. — Nimic nu-l mulțumește, din ceea ce vede; nici chiar felul cum e pus popușoiul, mai ales noima popușoiului îl cam scoate din sîrite. Îi pare rău că nu se face și el pe-acolea, primăvara, cînd se ară popușoiul ca să-i spue românului: „nu așa măi creștine! numai fasola se ară în cuiburi, mai multe fire la un loc; dar noima popușoiului e alta!... să-l sameni ca pe grîu, rar de tot, să-l mai rărești încă la prășit, să cuibărești numai cîte un fir într'un loc și... are să fie bine!... De n'o asculta, bine-de-bine; de nu... îl stupeșc în ochi și mă duc pe ici-în-colo!... auzi dumneta? popușoiu în cuiburi, ca pe fasole... dracu a mai văzut?... Numai, iarăși mă'ntore și zic: cînd da Dumnezeu, se face! cînd nu-nu! văd că-i pun în rînduri la linie... or fi avînd și bieții oameni socoteala lor... n'or fi ei așa de proști... vorba ceea: cîte bordee, alitea obicei!... da o duc greu, bieții oameni și pe-aici: nici tu subat, nici tu pădure... te uîți până ți se alunesc ochii și nu dai de-un copac. — Ei nu muncesc boeresc pentru imaș, da or fi avînd alte păcate..."

Cînd aude, de la cei din Brăila, că oamenii is strîntorați și de pămînt de hrană și că țărani îi iau bănește și în dijmă — și anume cîți bani și cîtă dijmă — îi vine cit pe ce să se întoarcă și să zică „tot mai bine pe la noi!"; se oprește însă iute, pentru că își aduce aminte de muncile și de învoelile pentru imaș, i se aprinde fața, îi scînteiază ochii și spune hotărît: «ori aici ori la noi... tot un drac!»

Intinsul acesta fără margini, îi place lui Moș Gheorghe numai într'o privință : nu sînt ponoară și coaste seci do dealuri nalte și prin urmare, pe aici, sînt numai „locuri bune“. — Își aduce aminte de vremea cînd s'a dat pămîntul ; i se pare că vede și-acum „comisia“ de darea pămîntului, cum au bătătorit ei să nu le dea lor coastele și ponoarele, dar n'au putut dovedi pe proprietar, măcar că cei din comisie, mai ales protopopul, care era chiar din satul lor, le-a făgăduit că o să le dea pămînt mai bun de hrană și o să le dea și loc de înaș. „Ei, da unde-i acum și de-acela ? că s'a înbucățit și s'a împărțit, de nu mai cunoști pămîntul dat !...“ — se'ntreabă el întinzînd din sprincene și deschizînd ochii mari, parc'ar fi din nou în fața «comisiei pămîntului» și-ar întreba-o acum : «vedeți ce-ați făcut ?!» — Moș Gheorghe, spre nedumerirea Brăilenilor, se scutură de-odată, ca și cum ar vrea s'alunge de la el aceste pustii de gînduri, își ridică de pe frunte căciula și... începe să ridă.

— Măi, frate—să vă spun acuma drept !... pe noi ne duce la expoziție !... mi-am adus aminte că noi ne ducem, dragă Doamne, la expoziție și, nu știu cum... mi-a venit așa să rid !

Moș Gheorghe, aproape de Buzeu, e cam îngrijit : trebuie să schimbe trenul la Buzeu și streinul cel tînăr îi mai spune că tot acolo sosește, «Berlinul» trenul cel năprasnic. De ce n'ar merge tot trenul acesta până la București ! ? ori poate s'o fi ducînd în altă parte ? încotro ?.. «numai să vezi haz !... să n'ai vreme să te dai jos și să te tot duci ! să te pomenești... unde ? ce să te faci atunci ? încotr'o s'apuci ?.. numai de i-ar bate Dumnezeu, cu nebunia lor de expoziție cu tot !. Să zicem că te dai jos, ce'lalt tren îi tras la scară și cînd colo... hop Berlinul !—că cică Berlinul acesta vine ca un nebul, nu mai caută !.. te'ncurci tu acolo ? pleacă în vremea asta trenul nostru ? rămii tu de căruța ? îi faci tu cu mîna să mai stea ? o sta el oure să te sui și tu ?... numai iarăși mă'ntorc și zic : trebuie să fie el o regulă !... de-ar fi să rămînă lumea așa pe drum, nu s'ar mai duce nimeni cu trenul !»

El are grija să nu-și arăte Măricăi și Catincăi nici un fir din bănuiala lui ; crede cu toate acestea nimerit să le spună să deschidă ochii în patru, cînd se dau jos, ca să nu dea Berlinul peste dinsele și de aceea le oprește în loc, până cată el, în lungul liniei libere, de o parte și de alta, de nu se zărește cumva Berlinul, apoi se sue în trenul de Iași și-și vine îndată în fire, cum s'așază pe bancă.

Mai mare spaima ! «Berlinul» acesta nu-i așa de groaznic «Are opt roate în loc de șease, dar nu-i așa de nalt... nu-i nici cît gara ! vine el nebunește, nu-i vorbă... se oprește el, tocmai cînd crezi că nici n'are gînd de oprit... intră el în gară parcă nici n'ar vrea să știe de dînsa... dar degeaba ! nu-i nalt și pace !...

ce nu-i, nu i!... Dar vezi că mai poate fi și altfel!... numai le gîndește: sint niște gloabe de cai, naltî cît niște mănăstiri și nu fac nici cît o ceapă degerată... sint alți cai cum erau ai lui Alexa, mici și plîui de inimă, de fugeau ca niște rîndunele!... așa o fi și Berlinul acesta, sireacul!... cum duce el numai citeva vagoane, să meargă drept-dragul, să n'atingă pămîntul!...»

De cum o întinde iar la drum trenul din Buzeu, Moș Gheorghe se deprinde cu totul și i se pare c'ar merge de-acum, parc'ar fi mers decînd lumea cu trenul. Chiar se miră el singur „cum se deprinde rominul cu toate!“—Unii spun că vin de pe la Botoșani, alții dela Iași, alții de pe la Dorohoiu...

Mare-i țara asta!—gîndește el, cînd vede lume din atîtea părți... Auzi! să vie ei tocmai dela Iași! Iașul nu-i colea, tată! cine putea merge la Iași, cînd era acolo scaunul domniei!... de cîte ori ne spunea bietul tată-meu, săracul, Dumnezeu să-l erte, că se tot sfătuiau ei, cînd îi puneau la fum să le ia moșia, să se ducă tocmai la Iași, unde-or fi Iașii, să cadă la scaunul domnesc și să se jeluească, din partea pămîntului, precum că boerul îi pune într-un bordeiu, îi ține închiși în fum de baligă, până ce dau iscălitura că vind pămîntul, de bun procesul lor, pe cite un sorocovăț falcea! Și ne mai spunea bietul tata, biet să fie de păcate, cum că n'au mai plecat oamenii la Vodă, că era prea cu depărtare pîn'acolo!

D'apoi Berlinul!... ce stai de vorbești!... țara asta-i mare, tată!... decit, lumea-i tot lume, în toate părțile pămîntului!...

Și are vreme Moș Gheorghe, pînă la București, să se incredințeze că «lumea-i tot lume, în toate părțile pămîntului»; intră în vorbă, pe rînd, cu oamenii din toată Moldova de sus, și cu cei care se sue din nou, pe la stații, îi iscodește asupra felului de traiu prin satele lor, asupra învoelilor pe moșii, asupra felului pămîntului de hrană, însfirșit despre tot ce ține de viața plugarului.

-- Ei fetelor—spune el tovarășelor sale, după ce conducătoru! strînge biletele pentru București—să știți că nu-mi pare rău c'am plecat de-acasă!... e mare lucru să umbli prin lume!... am ce spune, cînd ne-om întoarce acasă!...

De cum a trecut Ploeștii îl tot cerca, fără să vrea, o mare nedumerire. În Ploești le spusese inspectorul că, la București, o să doarmă în căzărni. Dar, mă rog, sint în București, și cazărni deșarte? poate au dat drumul soldaților pe-acasă? și dacă nu le-au dat drumul, apoi unde are să doarmă atîta lume? ce-au să se facă fică-sa Mărica și noră-sa Catinca? Dacă o vedea și-o vedea, el n'are să se culce de loc; cite nopți n'a dormit el la drum, în viața lui? de-ar putea numai să le fure somnul pe tovarășele sale, că ele au copii mici! au să doarmă, că n'au dormit nici noaptea trecută cu gîndul la expoziția lor! mai bine încă de dînsul, de n'o dormi, pentru că scapă cu totul de expoziție, o să doarmă mine toată ziua la cazarmă și al-de fică-sa s'or duce cu Horincenii la expoziția lor. Această din urmă hotărîre îl liniștește.

Sirurile fără sfârșit de vagoane, șopronul gării, șgomotul făcut de tregheri, care aleargă cu tot felul de geamantane și bucele în mini și strigă „în lături domnilor“, furnicarul de lume, care se pogoară și se sue în trenuri,—anestecul acesta do lume și de lucruri, îi amintește un moment de învălmășala izmarocului dela sf. Ion din Birlad; dar n'are cum să se oprească mai mult, pentrucă trebuie să păzească și rindul, pe care l'a prins între Horinceni, ca să nu se rătăcească de dinșii și mai trebuie încă să aibă și grija nevestelor, ca să nu dea peste dinsele vre-o roabă cu bagaje.

Tocmai când să deala ușa de eșire din gară, se pomenește că-l trage cineva de minecă și-i strigă pe nume. Cătă, se uită nedumerit la un gardist, care cearcă să-l oprească, merge mereu de teama să nu-și peardă locul dintre ai săi și nu înțelege de ce s'a legat gardistul acesta de dînsul.

— Moș Gheorghe!—strigă gardistul, oprindu-l de minecă—cum!? nu mă mai cunoști!

— Ce s'o fi legînd de mine!—gîndește el—de unde și până unde, mă rog, să-mi spue el pe nume! cine să mă cunoască pe mine în București!...

— Da nu-l vezi, tată, că-i Ion a lui moș Mateiu?—spune Nărica apucîndu-l și ea de manta și oprindu-l.

Moș Gheorghe face un pas afară din rînduri, se uită drept în ochii gardistului și i se luminează numai decît fața.

— Tu ești Ioane!?!—spune el, bătînd pe gardist cu mina pe umăr.

— Eu, Moș Gheorghe! să nu mă mai cunoști dumneț! uite și nevastă-uea—spune gardistul, arătîndu-și nevasta, care aștepta mai deoparte—am cetit la gazeta că azi vin Horincenii, îmi inchipuiam că trebuie să vie și cineva din satul nostru și n'am greșit; strașnic doream să văd pe cineva de pe locurile noastre; sint ani decînd n'am mai văzut pe nimeni dela noi, să mai întreb ce mai fac ai noștrii. Ales acum, am fost o bucată vreme bolnav și mă pălise un dor de-acasă de credeam c'o să mă prăpădesc. A vrut Dumnezeu cu mine, m'am făcut sănătos și mai am citeva zile concediu, ca să mă zdrăvenesc cum trebuie...

— Știi ce, zepoate?—il intrerupe Moș Gheorghe—haideti cu noi să vedeți unde ne duce să găzduim, ca să știți cum să ne găsim mine; ne ertați, că rămînem de cîrd!...

— Din partea asta n'aveți nevoie, Moș Gheorghe—spune Ion, cătînd spre nevastă-sa, care îi făcea din cap că-l aprobă—siavă Domnului, avem și noi gospodăria noastră, aici în București și-i numai o palmă de loc până la noi.

— Vedeti voi, fă, cum ne esă norocul în cale?—spune Moș Gheorghe, la al de fică-sa, ușurat cu totul de grija găzduitului.

Ion Mateiu, după eșirea din armată, a rămas în București, a căpătat loc de gardist—cu ajutorul maiorului, la care fusese ordonanță credincioasă—s'a însurat c'o văduvă tină și cu casele ei și n'a mai dat prin satul lui. Era un bujor de flacău,

cind l'au luat în armată, de s'nvărăjbeau toate fetele din pricina lui. Acum e slab, cu barbă și cu musteți lungi. să nu-l mai cunoști cit lumea, dacă nu i te-ai uita în ochi—chiar ochii lui Mateiu!

Tuș-patru trec înapoi peste șine, es pe porțița din dosul gărei și dau numai decit la casele lui Ion Mateiu, unde găzdu-este, tot timpul, Moș Gheorghe cu al de flică-sa.

\* \* \*

Toate merg pe placul lui Moș Gheorghe în dimineața următoare. E mulțumit că al de flică-sa s'au învoit îndată cu planul lui: ele să plece la expoziția lor cu nevasta lui Ion Mateiu, iar ei amîndoi să meargă să vadă Bucureștii. Ele iau tramvaiul, care trece chiar pe lângă casa lui Mateiu, iar ei dau numai decit, pe aceeași porțiță, în gara de Nord.

Acum se uită Moș Gheorghe, în tihnă, la învălmășala liniilor, la șirurile de vagoane, la trenurile care stau să plece, la altele care manevrează, la friarile care învîrtesc din stegulețe roșii și fac semn mașiniștilor cit să mie, cînd să oprească, cînd să întoarcă și cînd să brincească șirul de vagoane; privește cum stau macagiile și deschid drumul, în locul unde se priveștesc liniile, apoi cum „dau din țicnale“, cum șueră mașinile, cum es unele din magazia de mașini, cum intră altele; cum sint alcătuite lucrurile ca o mașină să se oprească din mers, să aștepte locul lui pînă trece, pe lângă dînsa, alta care, se vede, n'are vreme de așteptat. «Apoi cum socotești!—gîndește el—de n'ar fi regulă... ferească Dumnezeu! s'ar bufni odată de s'ar face țîndări!... îi mai ține și Dumnezeu cu zile... că altfel, să nu mai dea sfîntul!... bucăți s'ar face și oameni și tot... mare pază și mare bătae de cap!... s'or fi ciocnind oare trenurile?... maica Domnului! ferească Dumnezeu pe toată lumea!...

— Să mergem, Ioane,—spune Moș Gheorghe, încrețindu-și fața...—Cum au oșit în curtea gării se oprește în loc, îmbrățișază c'o privire înapoi toată gara, și găsește că nu-i așa de mare, cum se aștepta. De lungă, îi destul de lungă, dar nu-i naltă. Ba, ceva și mai nepotrivit pentru dînsul: gara din Ploești mai mare și mai frumoasă decit cea din București! Cum?! nu-i nici o regulă din partea asta?—se'ntreabă el întorcîndu-se ca să pornească.

— Uite-l, Ioane, cum l'a cocoțat în virful stilpului!—spune el, înjunghindu-se de ris și arătînd bustul lui Duca, după ce face citiva pași spre el.

— Măăă... chiar om, măi Ioane, bată-l Dumnezeu să-l bată!... păcat că i-au pus numai jumătatea de de-asupra!...—face el, cu mîna pe obraz, mergînd spre bust și clătînînd din cap. Da negru-i măi Ioane!... nas, gură, musteți ascuțite... om și pace bună!... naaa!—face el din nou oprindu-se chiar lângă statuă—ii cu ochii scoși!... săracul de ce i-or fi scos ochii?... vezi dumneta? cînd-



eram mai încolo nu se băga de samă... este el și-aici una!... Uite și dumneaei, femeia asta, cum se'ntinde la dumnealui, cu creanga în mână par'că vrea să-l apere de muște—urmează el, arătînd la fata din grupul bustului. Da, încaltea, ea-i întregă, cum a lasat-o Dumnezeu. O fi, poate, slujnica lui... ori o fiică de-a lui... Fie că-s meșteri, bată-i Dumnezeu, să-i bată!... să facă ei omul aidoma!... uite, na, om și pace! numai păcat că-s negri. Să-l întilnești noaptea în drum, te ia dracul! Noroc că nu-i pot da și suflet... da roata asta, de ce-or fi pus-o aici pe stîlp? uite are și aripi... na! roată cu aripi, dracul a mai văzut?

— Apoi. Moș Gheorghe, asta-i roată de tren, că adică trenul par'că zboară la mers—lămurește Ion, rizind cu bunătațe.

— Așaaa!...

— C'ăice-i chipul lui Gheorghe Duca...

— Măi—mare—comedie! chipul lui Gheorghe Duca zău?!..

— Apoi da, și el a tost mai mare peste drumul de fier.

— Așaaa!...

— Și i-a pus chipul lingă gară, ca să rămîiă amintirea lui...

— Așaaa!... crede, zău! adică nu-i pus așa de frumuseță, da-i chip de om adevărat, zău!... mai mare peste drumul de fier... apoi de nu mai știe și el socoteala trenului, eu o s'o știu?!

— Apoi el îi mort, Moș Gheorghe, că numai la oameni morți, care s'au numit cu ceva în lumea asta, le fac statui.

— Îi mort, zău?!... păcat... mare păcat! vezi cum n'alege moartea asta! ce-a lăsat și Dumnezeu!... fie netot, fie înțelept, el îi stringe pe toți, acolo... și, zi, îi chipul lui Gheorghe Duca, zău!... Dumnezeu să-l erte! păcat c'a murit! mare păcat!...

\* \* \*

Cu chipul lui Gheorghe Duca în suflet, moș Gheorghe pornește după Ion, gînditor, pe calea Grivița, i se pare că vede pe Duca om iotreg ca toți oamenii vii, într'un atelier mare, mare peste măsură, că stau acolo meșteri peste meșteri, cu ciocane și cu tot felul de unelte pentru lucrut fierul și lemnul, că unii meșteri acum dau gata o mașină de tren, alții ghibăcesc vagoane, alții ciocănesc șinele... iar Gheorghe Duca vine la unii, se duce la alții, se uită peste tot, le dă povață la cei cu vagoanele, îi muștră pe cei cu mașina și-i pune s-o desfacă și s'o facă mai bună. Numai una nu și-o poate el lămuri, cum trebuie: oare Duca acesta, cînd merge de la unul la altul, ca să-i dascălească, o fi avînd și el ceva în mîna, un ciocan ceva?...

Lui Ion Mateiu i se umple sufletul cu totul: de cînd vizază el să umble cu cineva, din satul lui, pe ulițele Bucureștilor!—ca să mai vadă și aiții cît e de mare și cîte lucruri minunate sînt în orașul acesta, lucruri de care habar n'au cei din satul

lui! Numai acum, cind simte, alături de el, un suflet deschis de om cunoscut, i se pare că trăește în adevăr în București.

— Vrai să vezi hala de la „Matache Măcelaru” ?— întreabă Ion.

-- Cum să nu vreau ?— răspunde moș Gheorghe.

O iau pe strada Atelierului, ca să le vină mai de-a dreptul.

Moș Gheorghe merge, se gîndește ce poate să fie «hala», se luptă cu birjele, care vin din urmă și cu cele, care i-i vin în față, până cînd îl trage Ion de mincă pe trotuar. Capătă citeva injurături de la birjari, pe care le înghite în gîndul lui.

— Ce nație de oameni sint aceștia, măi Ioane ?

— Romini, Moș Gheorghe—răspunde Ion, nedumerit de întrebarea lui Moș Gheorghe.

Ion a fost doar militar. trăește de atîta vreme în București, i s'a deprins urechea cu... salaturile sergenților și ale caporalilor din armată, cum și cu ale birjarilor și căruțașilor de tot felul.

El nici nu băgase de samă ce-l putea opri în loc pe Moș Gheorghe.

— Măăă!... da spurcați mai sint la gura lor, măi Ioane, și hărăgos neam de oameni mai sint Bucureștenii... bree! să se sudue ei mai rău ca Țigani! ..ptiu! cum trăești tu, măi Ioane intr'ăsa liftă de oameni! ?..

— Apoi m'am deprins, moș Gheorghe—spune Ion, porînd'o mai departe, oftînd.

În vremea asta se ivește hala din piața «Matache Măcelaru». Se văd porțile mari deschise înlături; o lume întreagă de servitori, bărbați și femei, intră și es grăbiți, cu coșurile pe mînă. Un sgomot înfundat, ca dintr'o pădure depărtată, batută de vînt pe vreme de iarnă, s'apropie din ce în ce. Încep să se deosebească strigăte omenești. Moș Gheorghe micșurează pașii, se uită la «hardughia» asta.

— Ia ascultă, măi Ioane—spune el— aici trebuie să fie hala. Auzi cum s'aude? ..

— Aici, moș Gheorghe.

Un șir de cară și de căruți cu cai, pline cu cărnuri de vacă își așteaptă rîndul ca să descarce, în vreme ce, în dreptul ușii, o droae de hamali de căsăpie, cu șorturi mîjite cu sînge până la gît, umflă în spate cite un sfert de bou, din care es încă aburi calzi. fug cit pot mai iute în hală pentru ca să se întoarcă din nou. Pe trotuarul halei o movilă de capete de vită, alta de burtă, alta de porți de vită fără preț. Moș Gheorghe stă din nou locului și așteaptă să se deșarte o căruță: vede țepuși pregătite la căruță, ca pentru încarcat snopi, în care stau înfpte buturi de vită; se uită la coșul căruței, la osii, la șortul căruțașului, la părul lui din cap; bagă de samă că până și cozile cailor sint năclăete de sînge și nu și poate opri o ăterire din creștet și până în tălpi, nici nu se poate stăpîni să nu scuipe a desgust.

Înăuntru chiar nu mai înțelege nimic Moș Gheorghe. „Cine dracul mai înăncă atita hoit de cărnărie? de ce strigă ei așa ca'n pustiu? cum se pot înțelege cu cumpărătorii, dacă sbeară ei așa? de ce aruncă ei așa ciosviria de carne, dacă spui să ciintărească drept? ce noimă are sudaluna, dacă omul dă parale?...“

— Măi Ioane, eu bag de samă c'ai-tia is smînciți din boțez, bre! nu vezi tu că ei nu spun o vorbă ca lumea, așozafă, omenoasă? rău neam, abraș oameni la inima lor! — face Moș Gheorghe, cînd esă din hală.

— Nu-s răi, Moș Gheorghe! — spune Ion, cătînd să apere pe măcelari — ți se par așa dumitale, din pricină că nu ești deprins. După ce te deprinzi cu ei, is cei mai buni oameni.

— Să dee Dumnezeu să fie așa!

În fața halei, împrejurul gurii de canal, un cerc de căruțe cu lăptari și lăptărese. Printre picioarele cailor curge un pirău de lapte, iar mai de-o parte o mulțime de tinichele, deșertate și aruncate de-a-dura. Istoria asta îl minunează pe Moș Gheorghe mai mult decit toate și de aceea se dă aproape ca să vadă mai bine. Un agent de-al primăriei „grăduște laptele“, îl găsește apă goală, dă în canal și, din răpezeală; mai mult pe-alătura, apoi tot scrie într'o condică.

— Ți-ar veni în gînd, măi Ioane?! să te-apuci tu, la noi, să pui apă în lapte! ce lume-i asta, măi Ioane?

— Apoi ăștia nu-s Romîni, Moș Gheorghe! nu-i auzi cum vorbesc bulgărește și sirbește?

— Ei și-apoi! par'că Bulgarii nu-s creștini? ba, zi mai bine că-i omul dracului!... măi Ioane, măi! oamenii estia nu-s cum se cade, bre! laptele îi treabă de femeie, nu-i de barbat! ce caută barbații cu lapte de vinzare? asta i treaba lor? apoi laptelui i-i dat să pui apă 'ntrînsul? apoi ce nevoe are să pue apă? de ce nu-și cere prețul lui și-pace! Nu, bre Ioane, îi omul dracului! numai de haini ce-s la inima lor, își fac teleguțe cu două roate!... uite ce risuri de cotigi au! ptiu!...

Și nu mai poate răbda Moș Gheorghe să stea locului. O iau pe Buzești, pe linia tramvaiului spre „capul podului“. O bucată de vreme, lui Moș Gheorghe i se par toate pe dos. Merge, tot bodogănește și se uită cu deamăruntul la toate celea.

— Dar asta ce mai este, măi Ioane? — întreabă el oprindu-se diu nou, incremenit.

El arată niște cară cu lemne. Se uită la cară, se uită la boi, se uită la lemne și... bufnește de ris, cînd vede că unul dintre cei cu lemnele îl întreabă:

— Nu iai lemne, bune și eftene, neică?

— Ba cum să nu iau, nepoate! — răspunde Moș Gheorghe, astupindu-și, c'un ris amar, turburarea lui sufletească — chiar am nevoe de lemne; și cit ceri?

— Apoi nu ți-oiu cere mult; numai uită-te la ele, că-s lemne de pădure, o jumătate întregă... și-s numai cer curat, lemn sănătos, încărcat gospodărește, nu să zici că-e numai c'un ca-

păt... uite-te... două-ci-și-șapte... nu ți-am cerut nici trei-zeci, nici patru-zeci!... lemne sănătoase...

— Nu-s de mine, nepoate!—răspunde Moș Gheorghe, strîngindu-și cît poate fălcile lui fără dinți, ca să nu izbucnească.

Cei cu lemnele pornesc din nou spre piața „Matache Măcelaru“, iar Moș Gheorghe se uită lung după ei, sprijinindu-se cio-bănește, cu amîndouă minile pe băț.

— Bine, măi Ioane!—începe Moș Gheorghe să mustre pe Ion, parc'ar fi el vinovat—nu li-i rușine obrazului! să se facă ei așa de ris, de sufletul dracului! bine, spune: nu iei tu în spate un bou de-al lor? vezi-i cum se povidesc pe jug? și mai spune: nu poți tu, la o adică, să iei într-o subsuoară lemnele și'n cealaltă mînă, de-o vorbă, carul? apoi nu li-i rușine lor, și nu li-i milă de cinstea lor să pue ei citeva bete 'n car, să umble cu ele pe ulițele Bucureștilor, să spue că au lemne de vinzare și să ceară pe dinsele, parc'ar avea pietre scumpe? Apoi asta-i treabă, bre Ioane!? ce, cred ei că negustorii is chiori și nu văd ce au ei în car? Bre! eu cînd încărcam un car cu lemne și mă duceam cu ele la Galați, în ocol, ia așa puneam căciula pe-o ureche și nu-mi era rușine să-i spun negustorului: „uite, cucoane, ce lemne am în car și pe urmă stăm la tocmeală!“ Așa car cu lemne! eu n'aveam nevoie să vind... vorbe, eu aveam lemne virtos! eu nu puneam printre lemne gunoiul rămas dela vite... ceream prețul și-l luam pentru c'aveam pe ce! Nu, bre Ionică! nu! oamenii aceștia n'au nici un dar! vin cu lemne la tirg, parc'ar fi legați la ochi negustorii... ptiu! mai mare rușinea!

Zădarnic cearcă Ion să-i spue că aceștia nu-s Romîni, că-s niște țigani corciți, de prin marginea Bucureștiului! El o ține într'una că-i mai mare rușinea să pleci tu de-acasă, să-ți pierzi vremea pe ulițele Bucureștilor și să te faci de risul negustorilor!

Ion mai cearcă să-i spue că și la Galați... e lume de toată mina.. însă il întartă și mai rău.

— Nu, Ionică, dragul moșului, eu cînd încarc carul, nu mi-i rușine să cer prețul, că am pentru ce! eu nu mă fac de ris...

\* \* \*

Pe „Buzești“, Moș Gheorghe are toată vremea să-și vie în fire și să cate mai de-aproape de mersul tramvaiului.

„Bune parole trebuie să stringă, ești cu tramvaele“.—A'cui sint, măi Ioane? întreabă el.

— Apoi ci c'ar fi a' unei scietăți.

— Așaaa! a' unei societăți, zău! cum ar fi banca noastră... va să zică sint și la București societăți! auzi dumneta?! societăți la București!... apoi cum crezi: negustorii să n'aibă societăți?!... da trebuie să aibă mare ciudă zinatecii de birjari, că le ia avantul! E hei, așa le trebuie, măi Ioane, că-s hapsini la inima lor!... nouă, cum ne-a stricat trenul cărăușii?! numai... iar mă'ntorc și zic: vai de capul lor!...

La capătul stradei Buzești se deschide, deodată „piața Victoriei“, la care n'are vreme Moș Gheorghe să ia sama, din pricină că-i ia privirea palatul Sturza, care răsare, ca'n povești, drept în fața lui. Soarele, abea ridicat deasupra, îi răsfinge în ochii lui de pe coperiș, de pe pereți, de pe ferestre, din tot cuprinsul lui, atita lumină, și în atitea culori, încît nici nu-i vine a crede, un moment, că poate fi vorba despre un lucru adevăat. Podoabele de pe pereți, dela colțuri, dela ferestre, înălțimea și mărimea lui, față de casele de prin prejur, îi dau iluzia că-i vorba despre un palat cu-totul-și-cu-totul de aur, și că nu poate fi clădit de mină omenească. Un palat din vremea zmeilor.

El micșurează pasul, își freacă ochii și-i furat cu totul.

Negreșit, acoloa trebuie să fie palatul lui Vodă.

— Ce bordeiu îi aista, măi Ioane?! întrebă el înadins, ca să-i spue lui Ion cît de mult îi place casa asta.

— Apoi, ia a unui calic!

— Nu-i a lui Vodă, măi Ioane?

— De unde? îi palatul lui Sturza.

— Așaaa! îi palatul lui Sturza?! și, zi, nu-i a lui Vodă!

Măi-măi-măi!... trebuie să fi turnat cu banița galbenii și bănăria de pe lume!... asta, hă! mai zic și eu!... trebuie să fie putred de bogat, măi Ioane!...

— De putred îi putred el, că-i mort!...

— Ce spui tu, măi Ioane?—întrebă iute Moș Gheorghe, fără să-și dea sama. Cum să moară el, bre, cîod are atita amar de bogăție?.. Na! făciu și eu chiar ca prostul!... Ei?... așa strîng ei bogății, cred c'au să moștenească pămîntul și cînd colo... tot... sapa și lopata! strîng, strîng... și la sărăcime nu se mai gîndesc... până cînd vine aghiută și-i ia coala și pe dinșii, cît-is ei de bogati? Numai moartea face dreptate pe lumea asta!... și cine șede acum întrînsul?

— Apoi aici îi ministerul de Externe.

— Așaaa! aici șede ministerul de... bogat trebuie să mai fie și-aist de șede acum!

— Crede că bogat—spune Ion cam incurcat—că de ce 'i minister? da vezi că el nu șede aici; aici îi numai cancelaria lui.

— Așaaa! numai cancelaria!... vezi dumneata, dacă le dă mina?... și ce face el la cancelarie, cînd vine?

— Apoi, Dumnezeu îi mai știe, cîți sînt aici în București!

— Crede c'or fi mulți! o fi avînd și el moșii, o fi luînd socotelele dela slujbașii lui!...

— Negreșit că trebuie să le fi luînd socotelele, inchee Ion, cam rușinat că nu poate lămuri pe Moș Gheorghe, cum ar dori din toată inima.

Moș Gheorghe cată acum la piața, pe care o are deschisă în fața lui și se uită cu luare amînte la străzile care dau întrînsa. I se pare, la început, că nici nu le poți număra și nici nu mai poți pricepe care și încotro apucă. Se uită, de jur împrejur, și dă cu ochii de „palatul funcționarilor publici“, chiar la spate, în locul unde se oprișe.



„Măi-măi măi!—face el în gând, întorcându-se cu totul—ce să fie și asta?! uite-te dumneta dacă poți! da naltă-i breee!... uite, colo sus, o icoană: o sfintă în mijloc, ce sfintă o fi? în dreapta ei parcă-i o cucoană... ce fel de cucoană să fie?... că-i goală pe spate mai până la briu, se 'ntinde la sfintă să ia o floare...

— Da aicea, măi Ioane?!—intrebă el, strimbându-și gitul după suișul peretelui, ca s'ajungă cu privirea, peste cerdacurile rindului al treilea, până la coperis.

— Aici îi palatul funcționarilor.

Tocmai atunci eșa într'un cerdac o servitoare și'ncepu să scuture un covor.

— Așaaa!... palatul funcționarilor zău! uite și slujnica lor... cum n'amețește ea, cînd se uită'n jos, dela așu înălțime!... auzi dumneta? funcționarii au palat... unu, două, trei rinduri... așa mai zic și eu funcționarii... să stea în palaturi!... apoi cum socotești? banii mor de ciună, crezi? ei își fac palaturi și tu cumperi stuf cu cîntarul ca să-ți învălești casa—și nici așa nu-l găsești!... fie, măi Ioane, da-i strașnică binea! te uiți tu ce legătură are la făcutul ei? uite colo, deasupra rindului întâi, ce briu are, cu piatră săpată! d'apoi mai sus, tată! te uiți ce briu săpat și poleit? d'apoi ce ferestre! ce de cerdacuri, colo sus!... și, zi, aici la București, funcționarii stau în palaturi!... ce te faci tu, măi Ioane, să ai tu așa o casă?... lehamite! cînd să văruiască baba mea palatul aista?! să se sue ea pe sus și să easă prin cerdacuri! atita rău, cit ar duce-o capul!—face el, și se înjunghie de ris, gîndindu-se la incurcătura babei.

Toată vremea Ion tot dă să lămurească pe Moș Gheorghe, dar nu știe nici el cum. El știe numai atit: acesta-i palatul funcționarilor. O fi stînd, cu bună samă, funcționari în palatul acesta; o fi umblind cu chirie; cine și ce fel de chirieși or fi; cine o fi luînd banii de pe chirie; cum or fi împărțind ei acei bani... nu-l ajunge nici pe dinsul capul și nici nu credea că vreodată o să aibă nevoie să știe astfel de lucruri.

— Ei, vezi tu, măi Ioane?—spune apoi Moș Gheorghe—nu era mai nimerit să fi mers cu noi și fetele celea, decit să se ducă ele după gură—cască, după pustietăți?!

— Și la expoziție au ce vedea. Moș Gheorghe—răspunde Ion. bucuros că nu-i nevoit să dea vreo lămurire nouă în privința palatului funcționarilor. Vrei să mergem pe bulevardul Colței, ori pe calea Victoriei?

— Du-mă, Ionică, pe unde știi; că eu de unde să știu?!... pe mine nu mă mai întreba, că tot degeaba mă'ntrebi.

\* \* \*

Pe bulevardul Colței îl izbește pe Moș Gheorghe mai întâi lărgimea lui, apoi alinierea caselor. Găsește că aici sînt nici mai mult, nici mai puțin, decit cinci ulițealipite: pe două merg tram-

vaele și trăsurile, între ele una pentru călăreți, iar pe lângă case, deoparte și de alta, trotuare largi ca și niște strade. Și face bine Moș Gheorghe de-și ia grija acestor socoteli, pentrucă îndată ce bagă de samă, mai eu dinadinsul, la o casă din apropiere, nu-și mai poate lua ochii dela dinsa și dela cele care vin la rind.

— Vezi dumneata, Ionică?—spune el grăbind pașii, pentru ca să aibă vremea să poată vedea cit mai multe case, in cit mai puțin timp—bagi de samă că toată casa își are madeaua ei? parc'anume s'au înțeles boerii ca să nu facă doi la fel! care-de-care s'au luat la întrecere să-și toarne cite o casă și să nu mai fie a nimărui ca a lui!.. asta are cerdacul scobit în zid, asta are coperișul ascuțit, cecea are turnulețe la colțuri, cealaltă are clopotnițe în toate părțile. Una are cerdacul aproape de streșină, alta la mijloc, iar la alta e sprijinit pe pământ... și parcă toate-s nouă, bre Ioane..

— Apoi ia nouă, pentrucă strada asta îi deschisă anume, ca să fie pe ea numai case boeresti, să nu mai fie amestecătură de boerime cu calicime; pe-aici era oraș în toată legea, nu era stradă și s'au apucat și au dărîmat casele..

— Ce spui tu, mă Ioane?—face Moș Gheorghe, oprindu-se în loc, holbînd ochii mari, cu groază.

— Ba-i chiar așa!.. a-minune am să te duc, să vezi cu ochii, ce-ți spun eu! Au dat de-a dreptul..

— Nu mă 'nebuni, măi Ionică!—spune el făcîndu-și cruce. Și cum i-au lăsat pe dinșii inima să strice lucru făcut gata, bre? cum nu s'au îndurat ei de bietii oameni, să le strice lor casele bre-omule?

— Apoi le-au plătit casele și locul..

— Așaaa!.. ei!.. asta altă socoteală!.. și cine i-au despăgubit?

— Ei! cine!.. Statul!.. dar cine vrei să-i despăgubească!?

— Cit îi el de bogat, Statul ista, bre Ioane!.. da numai te uită, bre.. că face și el multe nebunii, Doamne iartă mă!.. să dea el parale ca să dărîme lucru răcut gata!.. mă rog, să nu uit, Ionică, să-ți spun.. să mă duci, bre, să văd și eu casele Statului... trebue să fi avînd și el palaturile lui... șede departe de-aici, hai?

— Apoi, cum să-ți spun? nu șede departe—răspande Ion, gîndindu-se la palatul regal.

— Ei, să știi! să mă duci și pe mine, să văd și eu unde se duce birul nostru... că numai ce-i auzi: Statul vre așa, Statul cere pe dincolo... Statul și iar Statul!.. Da a fi voe de trecut pe-acolo?

— Cum să nu fie!.. trecem prin „Victoria“.

— Așa? ei, atunci îi bine! să văd și eu odată că tot am venit la București... da tot îi mare nebunie, să strici tu lucru gata... cum să-mi stric eu casa, bre Ioane?! apoi eu am casa dela bietul tata, bro!.. țirgoveți, tot țirgoveți: vind și pe tată-

său, numai să iasă parale!... banii, măi Ioane, banii is ochii dracului! că di n'ar fi banii pe lumea asta, oamenii ar fi ca lumea!... frumoasă-i ulița asta, nu zic ba... da vezi c'au stricat lucru gata și-i păcat!—sfișește Moș Gheorghe.

La capătul bulevardului Colțea se lucrează la soclul monumentului lui Lascar Catargiu. Blocuri de piatră, nisip, varniți, material pentru schele, stau toate ingrămădite împrejur. Moș Gheorghe vrea să știe despre ce poate să fie vorba să se facă în mijlocul drumului. Ion nu-i poate da lămuriri, pentru că el își face „serviciul“ pe lângă „dealul Mitropoliei“. Poate să-i spue numai că se ridică, se vede, un monument cuiva.—Moș Gheorghe dă cu ochii, mai de-o parte, de o cutie mare, lungită, făcută din scinduri rari, cu legături temeinice de stîngii groase. S'apropie de cutie, se uită printre scinduri, încunjură cutia de citeva ori și strigă la Ion, care rămăsese locului, cit îl ia gura.

— Măi Ioane!... ffff!—șueră el, uitîndu-se mereu printre scinduri, în vreme ce Ion s'apropie și se pleacă și el să se uite—văzutu-ai tu comedia, măi Ioane?!... uite bre!... ei, nu-l cunoști cine-i bre?!...

— Nu-l cunosc, Moș Gheorghe! de unde să-l cunosc?... văd și eu o namilă de om, cit toate zilele, dar nu-l cunosc.

— Conu Lascar, dela Golășei, bre!... nu-l vezi, bre?! ptiu! —bată-i Dumnezeu să-i bată! c'al dracului mai sînt de meșteri! o văzuin și pe asta: să facă ei oameni aidoma! uite, na: mustața lui ca vrabia, nasul lui, pleșul lui, hierul lui tot și pace! cum să nu-l cunoști tu, măi Ioane? ori tu nu l-ai fi apucat.. bine zici... ai dreptate! a fost și'n sat la noi, bre!... Eu eram de strajă în ziua aceea și numai ce văd o trăsură cu patru cai, că vine la primărie. Da eu cum l'am văzut, l'am cunoscut, că-l știam dela Golășei. Se dă jos din trăsură, cum era el de măhălos, întră 'n primărie și numai ce-l aud „dă-mi condicile, primarule!“... ha-ha-ha! da primarul nu știea cine-i și se uita așa, lung, la conu Lascar!... „dă mi, bre omule, condicile—spune din nou conu Lascar—că n'am venit aici să te văd cit ești de frumos“... și numai, iaca și alți boeri, veniți cu altă trăsură, că întră pe ușă... Cum îi vede primarul o sfeclește... Unul era prefectul—c'asa-i zicea primarul: Domnule Prefect!...—și numai ce 'ncep, boerii ceia, să se'nvîrtească și să se gudure pe lângă Conu Lascar,—că unu era Conu Lascar, în vremea lui, sireacul! știeau boerii ceilalți de frica lui, se vede—și-am înțeles eu, din vorba lor, că Conu Lascar era ministru cel mai prima... Da, bietul primar... să între'n pămînt, nu altăceva!... așa boer era Conu Lascar!... Ei? Cucoane Lascăre!—incepe el apoi, uitîndu-se la statuia lungită în cutia de scinduri—ce mai faci acum? ți-aduci aminte, cînd am venit toată obștia, cînd cu darea pămîntului, și ne-am rugat de dumneta, la Golășei, să nu ne lași, să stărui să nu ne dea coastele și ponoarele, să ne dea și loc de imaș pentru vite? cînd ne-ai spus: „ei lasă!... c'are să fie așa și pe dincolo“... Ți-am spus noi, de atunci, c'o să fim cu minele legate,

fără imasă!... ne-ai spus, atunci, că boerii is buni, că-s cu durere pentru norod!... scoală, acum, Cucoane Lascăre, și hai, să vezi cit is de buni boerii!... ei? ce mai zici acum?... să vezi: mai cunoști locurile dela darea pământului?... să vezi, cită mișelie-i în țară!... pierim cucoane Lascăre, nu mai este chip de trăit!...— spune Moș Gheorghe, sfârșindu-și discursul.

El se simte mai ușurat la inima lui, ca și cum s'ar fi jehuit unui boer din vremea de demult, care l'ar fi ascultat și i-ar fi dat dreptate.

— Conu Lascăr, măi Ioane, era bun la sufletul lui. Vorbea și c'un copil, nu era fudul, cum sînt boerii!... Da vezi tu, măi Ioane, cit îi de meșteră lumea, bre!?... să juri că-i Conu Lascăr și pace! numai cit nu mișcă, bre! va să zică ei nu fac chipuri de oameni, numai așa, ca să fie chip de om!.. ei fac pe om chiar aidoma, cum îi el, cînd îi viu... mai auzit-ai una ca asta? care va să zică și chipul lui Duca, săracul, l'au făcut intocmai cum era el, ca să semene chiar cu dînsul!... blestematu-i și omul ista în meșteșugurile lui!.. să zicem că-i negru... fie, că-l cunoști pe român numai decît... se vede c'asa li-i materialul din care lucrează chipurile... te uîți dumneta la o poză a cuiva și-l cunoști îndată, măcar că-i neagră poza... și-i meșteșug și pace! ce mai la-deal-la vale!?..

În linia tramvaiului „Piața Victoria Călărași“. În drum întinlesc Olteni încărcăți și strîmbați de povoaara coșurilor grele. Moș Gheorghe se înduioșează de un băețel, care aleargă cu coșurile încă neincepute și strigă cit poate „cârb-cârb-cârbuuuni!“.

La început invinovățește, în gîndul lui, pe părinții băețelului, că adică, cum îi lasă pe dinșii inima să-l încarce așa de dușmănește și să-l pornească de la ușa lor, pe ulițele orașului acestuia fără margini. Află apoi de la Ion rostul Oltenilor și viața lor în București și i se strînge inima și mai mult: va să zică niște străini, fără milă, îl canonesc pe bietul copil..

— Cum se poate, bre Ionică, spune el muștrător—... un dobitoc, bre, și tot ți-i milă să-l încarci din cale-afară... da un suflet de copil! haini oameni la inima lor, bre Ionică!..

— Apoi să vezi, Moș Gheorghe! aici în București nici n'au voe să'ncarce căruțile prea tare, că-i pune la ștrea!..

— Ei vezi?—întrerupe el—asta-i bună regulă, îmi place și mie, halal de cel ce-a hotărît lucrul acesta! că și dobitocul, săracul, are greutate la povoaară și el nu-i cuvîntător, ca să spună, de-o vorbă, „mă rog dumitale, stăpîne, nu pune mai mult, că n'o să pot duce!“... da! halal de-un lucru asemenea!... Iaca, vezi? așa ar trebui și pentru bieții Olteni: să n'aibă voe să-i încarce peste măsură, că au și ei suflet de om într'inșii!... d'apoi copiii sărmanii! ar fi să n'aibă voe să-i canonească așa, că ei is cruzi la trupul lor!..

(Va urma)